

Секція:
ЦІННІСНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Любов ЛИТВИН

*Кандидат економічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
llm230766@tnpu.edu.ua*

**ЦІННІСНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА
МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ**

Система вищої освіти відіграє важливу роль у розвитку суспільства, формуванні людського капіталу та підвищенні конкурентоспроможності держави в глобальному просторі. Одним із ключових аспектів ефективного функціонування цієї системи є її фінансування, яке значною мірою визначає доступність, якість та інноваційний потенціал освіти. Водночас механізми фінансування не можуть існувати у відриві від соціально-економічних умов та ціннісних орієнтирів суспільства. Тому дослідження взаємозв'язку між ціннісними засадами вищої освіти та її фінансуванням набуває особливої актуальності.

Цінності вищої освіти визначають її місію, стратегічні цілі та напрями розвитку. Серед ключових цінностей можна виділити:

- доступність і рівність можливостей – забезпечення рівного доступу до якісної освіти незалежно від соціально-економічного статусу громадян;
- академічна свобода та автономія – сприяння незалежному розвитку наукових досліджень та творчої діяльності у закладах вищої освіти;
- якість освіти – орієнтація на високі стандарти навчання, наукової діяльності та управління освітніми процесами;
- інноваційність і технологічний розвиток – інтеграція сучасних технологій у навчальний процес і наукові дослідження;
- етична відповідальність – формування моральних та соціальних компетенцій у студентів і викладачів.

Ціннісні засади вищої освіти формують суспільне сприйняття фінансування освітньої сфери та впливають на механізми розподілу ресурсів. Зокрема, у країнах, де освіта є стратегічним національним пріоритетом і

вважається базовою цінністю, уряди спрямовують значні ресурси на фінансування освітніх закладів, створюючи стійкі бюджетні програми підтримки, розвивають інноваційні моделі державно-приватного партнерства та активно залучають бізнес до освітнього процесу. Водночас суспільства з низьким рівнем усвідомлення важливості освіти можуть стикатися з проблемами її недофінансування та деградації освітньої інфраструктури.

Суспільства, які розглядають освіту як ключовий фактор економічного зростання, інвестують у розвиток інноваційних механізмів фінансування, таких як гранти, наукові фонди та державно-приватне партнерство. У країнах з високим рівнем довіри до освітніх установ важливу роль у фінансуванні закладів вищої освіти відіграють благодійність, меценатство та громадські ініціативи. У суспільствах, де дотримуються принципів соціальної справедливості, фінансування освіти орієнтоване на забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, включаючи стипендіальні програми та фінансову підтримку для соціально вразливих груп. У прогресивних суспільствах розробляються механізми електронного контролю за розподілом освітніх коштів, що мінімізує корупційні ризики та сприяє ефективному управлінню фінансами.

В умовах війни, як це відбувається в Україні, механізми фінансування освіти зазнають суттєвих змін. Значна частина державних ресурсів перенаправляється на оборону та відновлення критичної інфраструктури, що створює додаткові виклики для фінансування закладів вищої освіти. Водночас міжнародна підтримка, гуманітарні фонди та благодійні ініціативи відіграють дедалі більшу роль у забезпеченні функціонування освітньої сфери.

Важливо зазначити, що гармонізація ціннісних орієнтирів суспільства з фінансовими моделями освіти дозволяє забезпечити стійке фінансування освітньої сфери та сприяє її довгостроковому розвитку. Цінності суспільства безпосередньо впливають на вибір пріоритетів у фінансуванні освіти.

Фінансування закладів вищої освіти здійснюється за допомогою різних способів, методів та джерел, що дозволяють забезпечити стабільність та розвиток установи. Основними методами фінансування закладів вищої освіти є: бюджетне фінансування, гранти та наукові проєкти, державно-приватне партнерство (співпраця держави та бізнесу у фінансуванні освітніх програм), благодійні внески та фонди розвитку (залучення коштів через меценатство та громадські ініціативи), освітні кредити та стипендії (фінансові механізми підтримки студентів).

В сучасних соціально-економічних умовах основними проблемами фінансування вищої освіти є недостатнє державне фінансування, обмеженість бюджетних коштів, що призводить до дефіциту ресурсів у закладах освіти;

диспропорції у фінансуванні – нерівномірний розподіл фінансування між регіонами та закладами освіти; комерціалізація освіти – зростання частки платних освітніх послуг, що може обмежувати доступ до освіти для соціально незахищених груп; неефективність розподілу ресурсів – проблеми з прозорістю та цільовим використанням фінансових коштів, а також залежність від міжнародних донорів – вплив грантових та кредитних програм на політику освіти.

Розглядаючи перспективи та шляхи вдосконалення фінансування, варто звернути увагу на збільшення державних інвестицій в освіту, фінансування повинно відповідати стратегічним пріоритетам держави. Зкладам освіти потрібно розвивати альтернативні джерела фінансування, зокрема розширювати державно-приватне партнерство та залучення благодійних фондів.

Щодо механізмів розподілу коштів, то потрібно впроваджувати прозорі та результативні фінансові моделі, активно впроваджувати цифровізацію фінансового управління в освіті, що сприятиме підвищенню ефективності використання ресурсів.

Таким чином, фінансування вищої освіти є складним процесом, що значною мірою залежить від соціально-економічних умов та ціннісних орієнтирів суспільства. Висока пріоритетність освіти у суспільних цінностях сприяє розвитку ефективних фінансових механізмів, тоді як низький рівень усвідомлення її значення може призводити до недофінансування та зниження якості освітніх послуг. Тому гармонізація ціннісних засад і фінансових стратегій є важливим напрямом політики у сфері вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція реформи управління закладами вищої освіти. URL: <https://osvita.ua/vnz/reform/69080/>.

Ольга ЯЦИШИНА

*Кандидат педагогічних наук, провідний фахівець
ННЦ міжнародної освіти та співробітництва,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
o.yazchyshyna@tnpu.edu.ua*

ЦІННОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ОСВІТИ

У сучасному глобалізованому світі міжнародна освіта постає не лише як інструмент академічного обміну та мобільності, а й як потужний чинник